

Naturvitenskapen og skapelsen

I år er det 200 år siden Charles Darwin ble født, og 150 år siden hans bok om artenes opprinnelse ble utgitt. Jubileet aktualiserer forholdet mellom naturvitenskap og kristen tro. Hva skal vi tenke om universets og livets tilblivelse?

Av Jon Kvalbein, tidsskriftet Fast Grunn nr. 2, 2009.

Oskar Skarsaune er professor i kirkehistorie ved Menighetsfakultetet. Gjennom mange år har han også vært opptatt av naturvitenskap, ikke minst grensefeltet mellom vitenskap, filosofi og kristen tro. I høst gav han ut boka: "Skaperkoden. Har moderne naturvitenskap knekket den?" (Avenir Forlag 2008). Boka vitner om omfattende lesning og god formidlingsevne. Det er gledelig at en teolog på høyt nivå gir seg i kast med disse problemstillingene.

Skarsaune presenterer boka som "relativt nye eller helt nye tanker for forfatteren". Noen av dem kaller han "formodninger og utkast". Ja, han omtaler selv boka som "ufullstendig og uferdig". Denne holdningen er et godt utgangspunkt for en fruktbar dialog. Emneområdet berører både livssyn og vitenskapelige teorier og resultater som er i stadig utvikling. På noen av spørsmålene finnes ingen endelige svar, i alle fall ikke svar som alle kan godta.

Min artikkel er ingen vanlig bokomtale. Den må heller betraktes som en respons på boka, med vekt på motforestillinger og kommentarer til overveielse. Plassen tillater ikke fylldige begrunnelser eller referanser. Vil noen lese én bok som gir fylldigere bakgrunn for flere av mine kritiske kommentarer til Skarsaunes bok, anbefaler jeg boka til Oxford-professor John Lennox: "God's Undertaker. Has Science buried God?" (Lion Hudson, 2007). Denne boka kommer for øvrig i ny og revidert utgave våren 2009, blant annet etter innspill fra ulike hold. Nettopp ved utveksling av informasjon og synspunkter kan ny erkjennelse utvikles og formidles på stadig bedre måter.

Boka hadde tjent på en kritisk gjennomgang som hadde fjernet noen pinlige feil. På side 13. skriver Skarsaune at elektronet er uten masse og at protoner og nøytronet har samme masse. Elektronets masse har vært kjent i over 100 år og står oppgitt i alle fysiske tabeller for videregående skoler. Der finner man også at protonet og nøytronet ikke har samme masse, noe som er meget viktig for universets stabilitet. Slike feil har imidlertid lite å si for den type resonnementer Skarsaune anfører.

Boka reiser fire spørsmål i fire kapitler: Livets gåte – har Darwin knekket koden? Skaperens gåte – har Hawking & Co løst den? "Hva er da et menneske" – den største gåten? Kirken og naturvitenskapen – stående konflikt? Skarsaune drøfter disse spørsmålene. Det siste besvares med et velbegrunnet nei. Men jeg kunne ha ønsket meg et tydeligere svar på de tre første. Selvsagt kan slike spørsmål ikke bare besvares med ja eller nei. Men når spørsmålene først er reist, burde kapitlene endt med en konklusjon som likner et svar. Da jeg har få merknader til de to siste kapitlene, vil jeg i det følgende konsentrere meg om de to første.

Kreasjonisme og Intelligent Design

Boka gir et innblikk i kreasjonismen, som i USA har en meget sterk posisjon. Der finnes mange tilhengere av ung jord – idet de hevder at jorda er skapt på seks vanlige dager for 6-10 000 år siden. For adventistene er dette et trosdogme. Skarsaune gjør oppmerksom på at Morris og Whitcomb: "The Genesis Flood" (1961) krever at alle vitenskapelige data bør tolkes innenfor denne rammen. "Institute for Creation Research" ble opprettet i 1972 og videreførte denne tradisjonen blant amerikanske evangelikale kristne. Ung-jord-tenkningen har ikke fått støtte blant konservative teologer i Norge, som f. eks. Ole Hallesby, Øivind Andersen og Carl Fr. Wisløff. Wisløff fortalte meg at boka hans "Jeg vet på hvem jeg tror" kunne ha kommet ut enda tidligere i engelsk utgave. Missouri-synoden ønsket å oversette den. Men betingelsen var da at boka ble revidert i retning av

ung-jord-teologi. Det ville ikke Wisløff. Og det gjorde han rett i. En slik lære kan ikke forenes med vår viten om naturen, og Bibelen binder ingen til en slik tro.

Skarsaune burde ha beskrevet forskjellen mellom kreasjonisme og Intelligent Design, fordi "den nye ateismen" søker å fremstille disse som alen av samme stykke. Nå kan ordet "kreasjonist" brukes i en vid betydning om alle som hevder at Gud har skapt universet og alt levende. I den forstand er alle kristne kreasjonister – Skarsaune medregnet. I den trangere og nå vanligere betydningen av ordet vil en kreasjonist motarbeide alle teorier om naturen som synes å stå i et motsetningsforhold til Bibelen. Blant disse er viktig å skille mellom ny-jord-kreasjonister, som har et bibelsyn som krever ung jord skapt på 6 dager, og gammel-jord-kreasjonistene, som ikke vil sette en slik begrensning.

Intelligent Design-bevegelsen er ingen "arvtaker" av kreasjonismen, slik Skarsaune beskriver den (s.28). ID-bevegelsen vil nettopp ikke ta utgangspunkt i Bibelen, men gi forskningen frihet til å arbeide uavhengig av religioner og ideologier, blant disse er også materialismen og naturalismen. ID-bevegelsens hypotese er at naturvitenskapelig forskning gir grunnlag for å hevde naturen er intelligent designet. Men vitenskapen kan ikke si mye om designerens egenskaper. ID-bevegelsen har ikke som intensjon å levere et naturvitenskapelig bevis for at Bibelens Gud eksisterer.

Skarsaune beskriver den skarpe motsetningen som i dag eksisterer mellom "den nye ateismen" med Richard Dawkins, Christopher Hitchens, Daniel C. Dennett og Victor J. Stenger i spissen på den ene siden, og Intelligent Design-bevegelsen representert ved menn som Michael Behe og William Dembski på den andre. Skarsaune har rett i at debatten mellom disse er het. Ateistiske biologer hevder at darwinismen impliserer ateisme, ja, at Darwins evolusjonslære er et bevis på at Gud ikke eksisterer. ID-bevegelsen avviser dette, og begrunner hvorfor naturen selv peker mot en Intelligent Designer.

Som eksempel på ytterliggående språkbruk, kunne Skarsaune ha tatt med et kjent sitat av Dawkins: "Det er absolutt sikkert å si at dersom du treffer på noen som erklærer at de ikke tror på evolusjonen, så er denne personen uvitende, dum eller sinnssyk (eller ondsinnet, men jeg vil helst ikke anta det)." Karakteristikk som dette er dessverre ikke uvanlig blant ateistiske evolusjonsbiologer. Når Skarsaune hevder at Intelligent Design-bevegelsen "skyter tilbake med like grov kaliber", vil han få vansker med å belegge det. Skarsaune viser til at tilhengerne hevder at "de blir utstøtt, isolert, sensurert og latterliggjort". Men dette er jo faktisk tilfelle flere steder! ID-tilhengere med utmerket forskningskarriere har store problemer med å få ansettelser ved mange universiteter.

Oskar Skarsaune er medlem av Det Norske Vitenskaps-Akademi. Han vet sikkert at UK Royal Society (RS) og US National Academy of Sciences (NAS) bare tar opp inviterte medlemmer med vekt på forskningskompetanse. Disse selskapene er enige om at evolusjon er vitenskap, mens ID ikke er det. 85 % av medlemmene i NAS er ateister, i verdens mest åpne religiøse land. The InterAcademy Panel som omfatter 67 nasjonale vitenskapsakademier utgav i juni 2006 en felles erklæring som tok til orde for evolusjonsteorien i skolene og i mot den verdensvide kreasjonistiske trusselen. Europarådet vedtok i oktober 2007 en fordømmelse av kreasjonismen som en mulig trussel mot menneskerettighetene! ID blir i disse sammenhenger ansett som en form for kreasjonisme. For meg virker dette som en ny form for inkvisisjon. Men denne gangen dreier det seg om den dominerende sekulær-vitenskapens utstøtelsesdom over naturforskere som hevder at naturvitenskapen peker mot en skaper.

Motsetning tro – viten?

Skarsaune avviser med rette at det alltid har hersket en uforsonlig konflikt mellom Darwins evolusjonsteori og kirken. Ikke få teologer og kristne forskere har gjennom historien fastholdt både Gud som skaper og en form for evolusjon. En bør være varsom med å betrakte mennesker som vranglærere fordi de er tilhengere av en vitenskapelig teori eller hypotese. Konflikten mellom Galileo Galilei (1564-1642) og kirken viser hvor galt det kan gå når kirken identifiserer seg med en bestemt vitenskapelig tradisjon og bekjemper nye synsmåter. Skarsaune gir en meget god beskrivelse av

denne konflikten, idet han viser at virkeligheten er langt mer nyansert enn folk flest har fått inntrykk av gjennom historiebøkene.

Derfor er det påfallende at han ikke har gått grundigere inn på andre historiske forhold. Mens Skarsaune gjør seg raskt ferdig med William Paleys argumentasjon for design, har Lennox en grundig analyse som gir Paley oppreisning. Skarsaunes omtale av debatten i Oxford i 1860 mellom biologen Thomas Henry Huxley og biskop Samuel Wilberforce er overflatisk og unyansert. Det foreligger intet offisielt referat fra møtet, og det ble vurderingene til Huxleys venner som fikk nedslag i historiebøkene (se Lennox).

Når Skarsaune beskriver spenningen mellom kirke og naturvitenskap, kunne han fått klarere fram at den egentlige konflikten ikke befinner seg der. Den egentlige konflikten er mellom positivisme/naturalisme og deisme. Dersom alt som eksisterer er materie, og alt som skjer i naturen skyldes fysiske krefter og tilfeldigheter, ja, da er Gud utelukket allerede i utgangspunktet. Naturalismen er ateistisk. Innenfor en slik virkelighetsforståelse er evolusjonen en logisk nødvendighet, fordi skapelse er en umulighet! Naturalisme og gudstro kan ikke forenes. Men det trenger ikke å være en logisk nødvendig motsigelse mellom kristen tro og evolusjon. Det er avhengig av hvordan evolusjonslæren formuleres. I tillegg må vi spørre om evolusjonslæren er vitenskapelig holdbar.

Misvisende anklager

Skarsaune hevder at "Intelligent Design-hypotesen har det særkjenne ved seg at den virker stoppende for videre forskning: hit – men ikke lenger!" (s. 41) Dette er en grov og misvisende anklage. Michael Behe er f. eks. en meget dyktig molekylærbiolog som er meget opptatt av å vinne ny erkjennelse innen faget. En forsker som har satt fram en hypotese bør nettopp være på jakt etter fakta som strider mot hypotesen. For jo bedre en hypotese står seg imot kritikk, jo bedre står den. ID-bevegelsen har i praksis ikke virket stoppende på forskning. Den har tvert imot utfordret de tradisjonelle evolusjonistene til bedre begrunnelser og grundigere undersøkelser. På den måten har ID-bevegelsen fremmet forskningen, ikke stoppet den!

Med større grunn kan det hevdes at evolusjonslæren har virket bremsende på forskningen, fordi alternativ tenkning er blitt oversett og nedvurdert. Der alle biologiske data skal tolkes i lys av evolusjonen, blir det lite rom for kritiske spørsmål. Ja, evolusjonen blir brukt som forklaring også på andre fagfelt. Menneskets psykologi og samfunnsforhold blir betraktet som et resultat av evolusjonen. Alle religioner blir ansett som menneskelige forestillinger som har overlevd i kampen for tilværelsen og blitt brakt videre gjennom slektene. I en rekke fag har vi fått skoleretninger med utgangspunkt i en reduksjonistisk tenkning, der alle grunnleggende fenomener til syvende og sist kan forklares ved "naturlig utvalg" eller ved andre fysiske og kjemiske prosesser. Innenfor en slik tenkning er det meget vanskelig å begrunne menneskets egenart, frihet og ansvar. Humanistiske vitenskaper blir hemmet i sin utvikling dersom de lar seg binde av et ensidig evolusjonært perspektiv. Det gjør også biologifaget.

En vanlig kritikk mot ID-bevegelsen, som også Skarsaune gjentar, er at den plasserer bevisene for Guds eksistens i vitenskapens "huller". Bak språkbruken ligger en metafor der den vitenskapelige erkjennelse blir illustrert som en ost med hull. Hullene representerer det ukjente. Det er fristende å tenke at når vitenskapen ikke kan gi klare svar på årsaken til et fenomen, må Gud være årsaken. Da plasserer man Gud i hullene. Men ettersom vitenskapen går framover, blir det stadig mindre plass til Gud. Verre er det at Gud gjennom denne metaforen blir redusert til en fysisk årsak. For etter kristen tro er han opphavet til alt fysisk, både naturen og naturlovene. Vi må dessuten hevde at metaforen gir et misvisende bilde av vitenskapens vekst. Den vitenskapelige viten kan ikke fremstilles som en ost der hull blir tettet igjen ettersom kunnskapen vokser. Den kan bedre sammenliknes med en voksende øy som får stadig større grenselinje mot et ukjent hav.

ID-bevegelsen utgjør et mangfold, likesom evolusjonslærens forkjempere har sprikende oppfatninger. For egen del ser jeg det ikke som noen oppgave å forsvare alt det som har vært fremført fra dette hold. Det er ikke vanskelig å finne spor "Gud-i-hullene"-tenkning, særlig i

bevegelsens første fase. Lennox representerer en sunn tenkning om dette, som i dag har stor oppslutning innen ID-bevegelsen.

Livets opprinnelse

Skarsaune viser til at Hallesby i sin troslære (1921) skrev: "Evolusjonslæren kaster lys over Guds skapelse. Vi får se at skapelse og evolusjon har gått hånd i hånd, helt fra urstoffet ble skapt. For hver skaperakt la Gud ned slumrende krefter i det skapte, som så utviklet seg innenfor et gitt område til en rikdom av arter og former." Hallesby tok to forbehold: Evolusjonslæren har ikke kunnet påvise noen forklarlig overgang fra anorganisk stoff til organisk liv, og den tilslører det kvalitative skillet mellom dyr og mennesker. Skarsaune kommenterer dette slik: "På det første punktet hadde Hallesby utvilsomt rett i 1921, men det kan se ut til som han også postulerte at en slik forklaring var prinsipielt utelukket. Der kan man i dag med gode vitenskapelige grunner hevde at han tok feil."(s. 30)

Imot dette er det to ting å si:

Biologer flest er i dag nøye med å presisere at evolusjonslæren bare gjelder det levende livet. Evolusjonsmekanismen virker på en populasjon som allerede eksisterer ved at det oppstår variasjoner, der de best tilpassede overlever og får avkom. Evolusjonslæren forutsetter livets eksistens (noe Skarsaune selv skriver på s. 45). Spørsmålet om hvordan liv ble til av anorganiske stoffer, er interessant, men ligger altså utenfor det området der evolusjonsmekanismen er gyldig. En evolusjonær overgang fra anorganiske stoffer til liv er derfor "prinsipielt utelukket"!

Derneft må det sies at biogenesen i dag betraktes som mindre forklarlig enn noen gang. Man vet i dag at livet ikke bare forutsetter DNA-molekylet, som er en meget kompleks struktur i seg selv, men et samspill mellom en rekke molekylære strukturer og maskiner som befinner seg innenfor en membran med helt spesielle egenskaper. En teori for hvordan alt dette er oppstått på samme tid på samme sted synes fjernere enn noen gang. Vi vet at straks noe levende dør, brytes cellene ned og kompliserte molekyler går over i enklere stoffer, gasser og vann. Dette er i samsvar med termodynamikkens andre lov. Levende organismer kan strukturere materie, slik det skjer når planter ved fotosyntese bruker lysenergi til å bygge opp organiske molekyler. Døden virker i motsatt retning. Intet i naturen gir grunnlag for å tenke at noe ikke-levende kan bli levende. Enda vanskeligere er det å forklare at den informasjonen som ligger innebygget i DNA-molekylet skal være et produkt bare av naturlover og tilfeldigheter. Lennox har gitt en god oversikt over argumenter som peker mot at dette er umulig.

Skarsaune reiser spørsmålet: "Er evolusjonsteorien og moderne biologiske teorier om livets opprinnelse i strid med tanken om en Skaper?" Han svarer: "Tilhengerne av Intelligent Design mener ja. Jeg – og atskillige andre – mener nei."(s. 47)

Skarsaune gir sin tilslutning til følgende utsagn: "Biologenes problem er ikke at de mangler relativt gode kandidater til teori om livets opprinnelse, men at de ikke vet hvilken som er den riktige." Dette stemmer ikke. La meg avgrense meg med å vise til Cappelens lærebok BIOS 3 BI (2003) der professor Dag O. Hessen er en av forfatterne. Fra et avsnitt der livets opprinnelse blir omtalt, siterer vi: "RNA var trolig forløperen til DNA. Vi til trolig aldri få det endelige svaret på hvordan denne kombinasjonen av de forskjellige molekylene fant sted. Alene er DNA og RNA lite verdt. De må ha et *avskriftsmaskineri* i cellen. Det vil si at RNA "leser" bokstavkoden i DNA-et og "oversetter" den til proteiner. Sett ut fra noen hundre millioner års prøving og feiling er likevel ikke en slik levedyktig kombinasjon på noen måte urealistisk og vanskelig å forestille seg."(s. 177) (La meg her i parentes tilføye at Hessen i boka "Det tapte paradiset" 1997 – altså seks år tidligere skrev om DNA-molekylet: "Dette molekylet lager ikke liv, det er liv."(s.20) Dette viser hvor raskt oppfatninger endrer seg. Påstanden om at DNA er liv, er allerede utdatert.)

Hessen m. fl. hevder altså at vi trolig aldri vil få det endelige svaret på hvordan livet ble til. Det tror jeg er realistisk. Men siden liv faktisk eksisterer, må det ha blitt til. Ingen kan benekte det. Men når det spørres etter årsak har biologer intet annet å vise til enn "noen hundre millioner års prøving og feiling". Men dette er da ingen forklaring!!

Skarsaune hevder at det finnes mange brukbare forklaringer, men beskriver ingen. Innenfor ID-bevegelsen finnes fremragende forskere som hevder at de kan vitenskapelig påvise at naturlover

og tilfeldighet alene ikke kan forklare livets tilblivelse. Kan det bevises at liv ikke kan oppstå uten input av intelligens? Kan informasjonen som ligger kodet i et DNA-molekyl fremkomme ved naturlover og tilfeldighet? Lennox legger frem en argumentasjon for at det første spørsmålet kan besvares med nei, det andre med ja. Argumentasjonen bør tas på alvor og eventuelt avvises med vitenskapelige motargumenter, ikke bare overses.

Det må for øvrig føyes til at selv om det hypotetisk skulle lykkes å fremstille liv i laboratoriet, er dette intet bevis for at liv oppsto spontant av seg selv og uten intelligent design på denne måten. Ikke bare fordi man ikke kan rekonstruere miljøet der det opprinnelige livet oppsto. Men primært fordi laboratorieeksperimentet vil være fullstappet av intelligent design, både i planleggelsen og gjennomføringen!

Guds rolle i skapelsen

Skarsaune gir i boka en god popularisert beskrivelse av moderne kosmologis fremstilling av universets opprinnelse og utvikling. Nå er det ingen grunn til å tro at dette blir den endelige beskrivelsen. Men det er vanskelig å se hvordan en teori om universets utvikling skulle kunne komme i strid med kristen skapetro. Bibelen har ikke bundet oss til noen kosmologi. Big Bang-teorien er i seg selv i god overensstemmelse med Bibelens fremstilling, idet alt ble skapt av intet på et bestemt tidspunkt i historien. (I parentes kan det nevnes at Big Bang-teorien ble mislikt av mange ateister. Human-etikeren Waldemar Brøgger skriver i boka "Alene i universet. En humanetikers verdensbilde" (1986) s. 39: "Enhver singularitet i den reale virkeligheten kjennes som en uting og burde unngås ... Jeg tror at jeg kan anbefale en skapelsesberetning med et minimum av "uting".")

Skarsaune tenkning om skapelsen kommer til uttrykk slik: "*I den kaotiske "ur-suppen" av elementærpartikler og energikvanter som dannet utgangspunkt for hele vårt univers, og som var der i en brøkdel av et milliondels sekund etter Big Bang – i den "suppen" lå muligheten gjemt for alt det som senere skjedde – helt fram til oss, her og nå. At jeg skulle skrive denne boken, at du skulle lese den, og at vi forhåpentligvis forstår hverandre – alt dette lå gjemt som muligheter i universets relativt minste bestanddeler! Det lå også gjemt som en mulighet i disse bestanddelene, at universet en vakker dag – gjennom oss (kanskje gjennom andre også) skulle betrakte seg selv og forstå seg selv. De enkle elementærpartiklene universet består av, har hatt i seg muligheten for å generere en utvikling som resulterte i at disse partiklene selv ble erkjent, beskrevet og forklart – av noen i det universet de selv forårsaket" (s.56)*

Dette sitatet har Skarsaune selv kursivert. Han ønsker å markere at for ham er dette viktig. Fra en side sett er det som sies her en selvfølge. At *muligheten* for at Skarsaune skrev denne boken, var der i utgangspunktet, er en selvfølge. For boka foreligger jo! Det ville være tåpelig å benekte det. Men Skarsaune legger mye mer i dette. For ham er dette faktum "breathhtaking", skriver han. Ja, han mener virkelig at elementærpartiklene ved skapelsen har "hatt i seg" (NB!) muligheten til å generere mennesket og deres forklaring av skapelsen! Derfor utbryter han: "hvilken ufattelig genial konstruksjon må da ikke disse "enkle" partiklene være"!! Skarsaune slutter seg til Davies kompleksitets-teoretiske betraktninger, der et system tilordnes evne til å "komplisere seg selv" og "bli styrt i retning av liv" (s.62).

Min kommentar er: Skarsaune er teolog og tror at Gud er skaper. Men Guds skapergjerning synes her å bli begrenset til Big Bang. Alt som skjedde siden, lå gjemt her!?! Universet og livet har deretter bare fulgt den utvikling som var nedlagt i Big Bang. Derfor kan han også hevde at "det naturlige utvalg" lar alle former for liv, og til siste menneske, "fremstå som simpelt hen nødvendige" (s.54)! Mot en slik tenkning kan det rettes to former for kritikk, en naturvitenskapelig og en teologisk.

Evolusjonsbiologer flest vil ikke bifalle en tenkning der evolusjonsprosessen har ett nødvendig resultat. At vi eksisterer som mennesker i dag er snarere et forunderlig slumpetreff, ut fra et evolusjonsbiologisk syn. La meg på nytt vise til Dag O. Hessen, som i "Det tapte paradiset" (s. 116) skriver: "Som Kopernikus i sin tid avlivet forestillingen om jorda som universets sentrum, punkterte Darwin troen på mennesker som den utvalgte art, skapt i Guds bilde." Han fortsetter: "Vi vet nå at mennesket tilhører en liten sidegren med ikke spesielt vellykkede organismer, men hvor vår art riktignok har hatt en utrolig suksess. I jakten på det unikt menneskelige må vi ha i bakhodet at

evolusjonsmessig har mennesket blitt til nærmest på slump, at vi på ingen måte er noe endeprodukt av evolusjonen, og at det rent biologisk kan diskuteres om vi er den mest vellykkede blant organismene.”

Som teolog gir Skarsaune her bilde av en Gud som har satt skaperverket i gang og deretter latt det utvikle seg etter nedlagte lover. Det gir inntrykk av en Gud som ikke griper inn underveis. En ID-bevegelse som leter etter spor av intelligent styring av utviklingen, leter forgjeves, mener Skarsaune. Sporet av Gud må i tilfelle ligge i Big Bang. Men har ikke Skarsaune med dette sperret Gud inne i et hull der Gud mister handlefrihet?

Vi bekjenner som kristne at Gud styrer historien. Ligger verdenshistorien også gjemt i Big Bang? Gud skildres i Bibelen som en person som kan skifte mening. Han er en Gud som svarer på bønn. Jesus gjorde under som vanskelig kan tolkes annerledes enn at naturkreftene ble lagt under hans herrevelde eller satt til side. Hvordan kan en Gud som la alt inn i Big Bang samtidig være en Gud som griper inn og endrer historiens gang?

Selv forestiller jeg meg Gud som en aktiv aktør i hele skapelsesprosessen. Han bruker til vanlig det vi kaller naturlover og tilfældigheter. Noen vil vise til kvanteteori, Heissenbergs utsikkerhetsprinsipp og selvkompleksitets-teorier for å gi Gud ytterligere handlingsrom. Men Gud er suveren. Guds handlefrihet kan ikke avgrensnes av et fysisk verdensbilde. Den kristne skapertroen lar seg aldri fullt ut vitenskapelig begrunne.

Gud kan aldri bli et forskningsresultat. Gud åpenbarer seg gjennom de profetiske og apostoliske skrifter. Gud fremtrer som en kunstner, som utfolder sin skaperfantasi gjennom et utrolig mangfold av planter og dyr. I sitt bilde skaper han mennesket, som noe kvalitativt forskjellig fra dyrene – et menneske med moralsk ansvar, med evne til å forstå Guds tale, med mulighet til å motta frelse og evig salighet.

Troen bekjenner at Gud trer inn i verden ved Sønnen Jesus Kristus. Han gjør tegn og under. Gud reiste Kristus fra graven. Han beseiret døden. Han har skapt meg ved en egen beslutning, ikke som et evolusjonsresultat nedlagt i Big Bang. Mennesket er ikke bare skapt som idé, hvert enkelt menneske er et unikt skaperverk, villet av Gud. Guds skaperverk er grensesprengende. Han skal skape en ny himmel og en ny jord. Alle mennesker skal oppstå til dom, og alle som tror på Kristus, skal leve i evighet med ham. Ingen naturvitenskap kan avdekke dette. Men Guds åpenbaring har kommet til uttrykk og skal vise seg konkret i vår virkelighet. En slik skapertro skal ikke gjemme seg fra offentligheten. Den skal bekjennes frimodig også i et vitenskapelig miljø, og ikke minst i møte med den nye ateismen, som bundet til sin selvvalgte naturalisme ikke er noe annet enn en moderne overtro. Hvor finnes teologer som stiller seg frem til kamp for Skapertroen? Troen bekjenner frimodig om Kristus: ”For i ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, det synlige og det usynlige... Han er før alle ting, og alt består ved ham.” (Kol 1:16f).

Hvorfor får ikke den kristne skapertroen plass i en teologs bok om skaperkoden? Er ikke teologens skaper og naturens skaper samme person? Er akademikeren Skarsaune brydd over teologen Skarsaune?

Det fininnstilte universet

Skarsaune beskriver med undring hvor fininnstilt universet er med sikte på liv på jorda. Dette kunne vært utdypet med en lang rekke eksempler. Skarsaune foreslår at ”vi helt forlater årsaksbegrepet når vi snakker om Guds skapergjerning” (s. 98) Han vil at vi skal snakke om Gud som ”universets opphav”. Mange har tatt til orde for dette før ham. Lennox hevder at det er et kategorimistak dersom vi tror at innsikt i hvordan verden fungerer, skulle utelukke at verden er skapt. For å illustrere dette viser han til en Ford. Om man kan beskrive hvordan motoren og andre deler av bilen fungerer, er dette intet bevis for at det ikke finnes en Mr. Ford som konstruerte bilen. Om gravitasjonen kan beskrives med Newtons lov, kan loven ha Gud som opphav. Om universets tilblivelse kan beskrives som Big Bang, kan Gud være den intelligente designer. Universet eksisterer fordi Gud ville det. En slik bekjennelse kan ikke avvises med naturvitenskapelige argumenter. Skarsaune driver polemikk mot Intelligent Design. Men han ender likevel opp med å bruke mange av de samme argumentene som ID-bevegelsen fremholder. Hans ”magefølelse” peker i retning av at ”bak der et sted befinner

seg en enda mye større bevissthet og intelligens enn mennesket” (s.140) Men han føyer til ”et eksakt gudsbevis er det ikke”. Det vil de fleste ID-tilhengere også si. Men de styres av mer enn ”magefølelse”. Deres påstand er at naturvitenskapelige fakta gir større grunn til å tro at naturen har en intelligent designer enn til å tro at naturen bare er blitt til bare ved naturlover og tilfeldigheter.

Det er overraskende at Skarsaune så ukritisk omfavner evolusjonslæren. Den bør fortsatt utfordres på faglig grunnlag. Evolusjonsmekanismen skulle tilsi at organismer stadig tilpasset seg endrede vilkår. Og de ytre forholdene har virkelig endret seg mye på jorda over millioner av år. Men hvorfor eksisterer det da mange organismer i dag som har eksistert uendret i hundreder av millioner år? Robustheten er forbausende. Og hvordan forklarer denne mekanismen den kambriske eksplosjonen, at det over relativt kort tid oppstår en lang rekke ulike organismer? Og hvorfor oppstår ”fordelaktige” egenskaper bare i en eller noen få arter og ikke hos andre? (Eks.: Gjøken legger egg i andres reir og slipper ungestellet. Flaggermusen manøvrerer med sitt økosystem.). Hvorfor oppsto tokjønnnet formering når andre formeringsformer er mer effektive? Hvordan oppstår den altruistiske (selvoppofrende) handling i en virkelighet der ”kampen for tilværelsen” er livsprinsippet? Er moral og livssyn bare et evolusjonært produkt? Selv evolusjonsbiologer innser evolusjonens begrensning. I møte med de globale samfunnsutfordringene utbryter Hessen: ”Med genene alene ved roret vil globalt samarbeide og felles problemløsninger ha små utsikter til å lykkes.” (Det tapte paradiset, s.125).

Naturvitenskapens begrensning

Noen avsluttende refleksjoner til slutt. Sett fra en synsvinkel er naturen et menneskelig forskningsobjekt. Naturvitenskapen kan gi et meget viktig bidrag til å forstå universet, inkludert livets og menneskets tilblivelse. Samtidig er naturen Guds skaperverk slik det er omtalt i Bibelen. Bibelen er ingen naturvitenskapelig lærebok. Men den åpenbarer Gud som skaperen og hans vilje og mening med skapelsen. Det er gjort på en måte som er forståelig for mennesker på tvers av tid og geografi.

Kristne har intet å frykte fra naturvitenskapen, som bare beskriver den naturen Gud har skapt. Derfor kan sann vitenskap og bibelsk gudstro ikke stå i et motsetningsforhold til hverandre. Men menneskelige filosofier, som naturalismen og materialismen, kan være i konflikt med kristen tro. Ofte er filosofiske forutsetninger innfiltrert i naturvitenskapelige teorier slik at det er vanskelig å skille filosofi og vitenskap fra hverandre. Da oppstår konflikter. For mange evolusjonister er naturalismen en integrert del av deres vitenskapsforståelse, på liknende måte som Aristoteles’ filosofi var integrert i middelalderens naturvitenskap. Vitenskapen er stadig underveis, og bør frigjøre seg fra falske bindinger.

En bok om naturvitenskap og tro bør inneholde en fremstilling av naturvitenskapens begrensning. Dette savner jeg i Skarsaunes bok. Blant slike begrensninger kan nevnes: Naturvitenskapen kan bare avdekke det som direkte eller indirekte (via instrumenter) kan registreres med våre sanser. Den beskriver hvordan naturen er, men gir i seg selv ingen retningslinjer for hva som burde være. Fenomenene må være beskrivbare med meningsfulle begreper (et stort problem i moderne atomfysikk). Naturvitenskapen er primært opptatt av det gjentakbare, som kan etterprøves av andre. Her skiller naturvitenskapen lag med historievitenskapen, som ikke kan kreve gjentakelser.

Evolusjonslæren dreier seg om naturhistorie som ingen har observert! En rekke prosesser er så langsomme at de ikke kan gjentas innen rimelig tid. Mens mikroevolusjon innen en art er noe man har eksperimentelt belegg for, er makroevolusjon ikke oppnådd eksperimentelt til tross for mange års intense forsøk! Dette betyr selvsagt ikke at ikke forskningen kan sette fram hypoteser om evolusjonen. Men det er vanskelig å få dem bekreftet. Fossil materialet hadde store hull på Darwins tid. Intens forskning har ikke avdekket de ettersøkte ”manglende mellomledd”. Fossil materialet bekrefter ikke at det har foregått en langsom trinnvis utvikling, som Darwin forutsatte! Det finnes store sprang.

Nok en gang må det sies at en del av naturvitenskapens begrensning ligger i forskeren. Idealet er objektiv forskning. I de siste århundrene har forskningen kommet langt når det gjelder å frigjøre seg fra mytologiske forestillinger. Det har vært et fremskritt. Men ikke få forskere er bundet

av andre ideologier. Innen naturvitenskapen dreier det seg først og fremst om varianter av positivisme, materialisme og naturalisme.

Skarsaune burde i sin bok ha lagt større vekt på å avsløre hvordan evolusjonslæren i dag brukes til å bygge opp under en naturalistisk og ateistisk ideologi. Her fremstilles mennesket som et blindt resultat av naturlover og tilfeldigheter, uten plan, mening, ansvar og håp. Det skjer en stillferdig indoktrinering på alle nivå i skoleverket – i lærebøker, i film og TV-programmer og innen universiteter og forskning. En av de største utfordringene for teologien og kristenlivet i dag er å avsløre ideologier som under skinn av å være vitenskapelige setter Gud til side. Når Skarsaune i sin bok i hovedsak vender sitt skyts mot ID-bevegelsen og i stor grad anvender ammunisjon produsert av evolusjonære naturalister, bør han reflektere over om han har havnet i feil selskap.